

Evaluation of the Effects of Community-Based Tourism on Rural Development: A case study of Target Villages of Markazi Province Tourism

Hamid Afshari¹, Behrouz Mohammadi Yeganeh²✉, Hossein Farahani³, Mahdi Cheraghi⁴

1. Department of Geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran

Email: hamidafshari.ir@gmail.com

2. (Corresponding Author) Department of Geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran

Email: yeganeh@znu.ac.ir

3. Department of Geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran

Email: hfarahani@znu.ac.ir

4. Department of Geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran

Email: mcheraghi@znu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

31 May 2025

Received in revised form:

28 August 2025

Accepted:

4 October 2025

Available online:

9 November 2025

Keywords:

Community-Based
Tourism,
Economic Factors,
Social Factors,
Managerial-Institutional
Factors,
Markazi Province.

ABSTRACT

This research explores the influence of community-based tourism (CBT) on the development of designated tourism villages in Markazi Province, Iran. Employing a descriptive design with a quantitative approach, data was collected through documentary analysis (libraries and journals) and field surveys using questionnaires. Social factors (coefficient = 0.880) emerged as the strongest positive influence on CBT development, highlighting the importance of community readiness. Environmental components (coefficient = 0.611) were the second most impactful factor, underlining the need for environmental preservation. Economic factors (coefficient = 0.291) and managerial-institutional factors (coefficient = 0.276) also demonstrated positive influences, though to a lesser extent. Data analysis utilized correlation schemes and structural equation modeling (SEM) techniques with Smart PLS4 software. Using Cochran's formula, a sample size of 325 participants from the 25 target villages was determined. The research instrument's reliability was assessed using Cronbach's alpha ($\alpha = 0.760$), while expert opinion ensured qualitative validity. Overall, this study suggests that social and environmental considerations are paramount for successful CBT implementation in Markazi Province. While economic benefits and effective management are essential, fostering community readiness and environmental sustainability are crucial for long-term CBT development.

Cite this article: Afshari, H., Mohammadi Yeganeh, B., Farahani, H., & Cheraghi, M. (2025). Evaluation of the Effects of Community-Based Tourism on Rural Development: A case study of Target Villages of Markazi Province Tourism. *Human Geography Research Quarterly*, 57 (3), 37-56.

<http://doi.org/10.22059/jhgr.2024.373899.1008676>

© The Author (s)

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

In recent years, due to the lack of attention to unfavorable conditions in different regions, tourism has not had the necessary ability to increase the welfare of local communities; therefore, it has failed in terms of social empowerment and economic capability because not every region is suitable for tourism. Thus, for the development of tourism in any area, it is necessary to evaluate the context and capacities of the community in order to launch and monitor tourism associations, which is considered in community-based tourism. In general, community-based tourism provides important benefits in rural areas. First of all, this activity directly impacts the local community. Then, it stimulates responsible tourism to improve the quality of life in rural areas and the natural and cultural resources of those areas and ultimately reduces poverty in these areas. So, the development of community-based tourism in the economic field has increased local income and employment. The research area targets tourism villages in Central Province. This province has many tourist attractions in the field of rural tourism. It can be said that this province has good potential in the field of tourism and ecotourism and can be a suitable model for the development of community-based tourism. Therefore, the participation of the local community and the creation of suitable infrastructure for local tourism in the rural areas of Central Province can create a win-win relationship between the local community and tourists. The current research aims to investigate the effects of community-based tourism on the development of tourism target villages in Markazi Province.

Methodology

This research employs a descriptive design with a quantitative approach. Data analysis will utilize correlation schemes and structural equation modeling (SEM) techniques using Smart PLS4 software, which is well-suited for handling smaller sample sizes and non-normal data distribution (if applicable). Information was gathered through documentary analysis of research and academic literature (library

sources and scientific journals) and a field survey using questionnaires. The target population encompasses all 25 designated tourism villages within Markazi Province. To ensure representativeness, villages experiencing higher tourist influx were chosen based on consultations with tourism experts and university professors in the region. Households were selected as the sampling unit. Drawing upon data from the 2015 General Population and Housing Census, the total number of households residing in these villages is 2085. Cochran's formula was employed to determine the required sample size, resulting in a target of 325 participants for data collection.

Results and discussion

This research employed various indices to assess the measurement and structural models. Reliability was evaluated using factor loadings (cut-off ≥ 0.4), Cronbach's alpha (cut-off ≥ 0.7), and composite reliability (cut-off ≥ 0.7). All criteria indicated satisfactory model reliability. Convergent validity was assessed through factor loadings, all exceeding the 0.5 threshold, demonstrating good construct validity. The structural model fit was evaluated using t-values, R-squared (weak: 0.19, medium: 0.32, strong: 0.67), Q-squared (weak: 0.02, medium: 0.15, strong: 0.35), redundancy (positive value preferred), and GOF (weak: 0.01, medium: 0.25, strong: 0.36). The analysis revealed significant effects (t-values > 1.96) of social, economic, environmental, and management-institutional factors on community-based tourism development, with social and environmental factors exhibiting the strongest influences (path coefficients with the highest values). Additionally, the GOF value (0.527) surpassed the 0.36 threshold, indicating a strong overall model fit. These findings suggest that the proposed model effectively captures the relationships between the examined variables and community-based tourism development in Markazi Province.

Conclusion

The results suggest that social factors (coefficient = 0.880) strongly influence community-based tourism (CBT) development in the villages studied in

Markazi Province. This highlights the significance of social readiness for CBT implementation. A community's receptiveness to change and its existing social structures can significantly influence the program's success. Environmental components (coefficient = 0.611) emerge as the second most impactful factor. This underlines the importance of preserving the natural environment in CBT destinations. Sustainable practices and responsible tourism strategies will likely be crucial for long-term development. Economic factors (coefficient = 0.291) and managerial-institutional factors (coefficient = 0.276) also positively influence CBT development, albeit to a lesser extent than social and environmental factors. These findings suggest that while necessary, economic benefits and effective management structures may not be the sole drivers of successful CBT programs.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

ارزیابی اثرات گردشگری جامعه‌محور بر توسعه روستایی مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی

حمید افشاری^۱، بهروز محمدی یگانه^۲✉، حسین فراهانی^۳، مهدی چراغی^۴

۱- گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. رایانامه: hamidafshari.ir@gmail.com

۲- نویسنده مسئول، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. رایانامه: yeganeh@znu.ac.ir

۳- گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. رایانامه: hfarahani@znu.ac.ir

۴- گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. رایانامه: mcheraghi@znu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۱۰	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۶/۰۶	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۱۲	
تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۸/۱۸	
واژگان کلیدی: گردشگری اجتماع‌محور، عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی، عوامل مدیریتی- نهادی، استان مرکزی.	گردشگری اجتماع‌محور، یک نوع از گردشگری است که مردم محلی در آن می‌توانند کنترل قابل‌توجهی بر فعالیت‌ها داشته باشند. بنابراین اصل مهم آن، مشارکت جامعه محلی است. از این رو هدف تحقیق حاضر، سنجش تأثیرات گردشگری جامعه‌محور بر توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی بوده که در سال ۱۴۰۲ انجام شده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت و گردآوری اطلاعات از نوع توصیفی و از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Smart PLS4 استفاده شده است. جمع‌آوری اطلاعات به دو روش اسنادی (منابع کتابخانه‌ای، مجله‌های علمی) به‌منظور جمع‌آوری ادبیات پژوهش و میدانی (با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق ساخته) بوده است. جامعه آماری این پژوهش روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی است. تمام روستاهای هدف این استان مشتمل بر ۲۵ روستا است تعداد نمونه لازم جهت جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از فرمول کوکران ۳۲۵ نفر تعیین شده است. به‌منظور محاسبه پایایی پژوهش از آلفای کرونباخ در نرم‌افزار SPSS24 استفاده شده که طبق برآورد صورت گرفته، مقدار آن ۰/۷۶۰ به‌دست آمده است. روایی پژوهش نیز به‌صورت کیفی و با استفاده از نظر کارشناسان و خبرگان موردبررسی قرار گرفت. با توجه به نتایج به‌دست آمده می‌توان گفت که عوامل اجتماعی با ضریب ۰/۸۸۰، زیست‌محیطی با ضریب ۰/۶۱۱، اقتصادی با ضریب ۰/۲۹۱ و در نهایت، عوامل مدیریتی- نهادی با ضریب ۰/۲۷۶، به ترتیب بیشترین تأثیر را بر توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی داشته است.
استناد: افشاری، حمید؛ محمدی یگانه، بهروز؛ فراهانی، حسین و چراغی، مهدی. (۱۴۰۴). ارزیابی اثرات گردشگری جامعه‌محور بر توسعه روستایی مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۷ (۳)، ۵۶-۳۷. http://doi.org/10.22059/jhgr.2024.373899.1008676	
	ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

مقدمه

در سال‌های اخیر، گردشگری به دلیل عدم توجه به شرایط نامساعد در مناطق مختلف (موسوی و همکاران، ۱۴۰۴)، توانایی لازم برای افزایش رفاه در جوامع محلی نداشته است (Zielinski et al, 2020). از این رو، در توانمندسازی اجتماعی و افزایش قابلیت اقتصادی ناموفق بوده است (Goodwin & Santilli, 2009). زیرا هر منطقه‌ای، مناسب گردشگری نیست (Spenceley & Seif, 2003). بنابراین برای توسعه گردشگری در هر محدوده، نیاز به ارزیابی بافت و ظرفیت‌های جامعه به منظور راه‌اندازی و نظارت بر انجمن‌های گردشگری دارد، که در گردشگری جامعه‌محور این اصل در نظر گرفته می‌شود (Hall, 2000). از این رو، گردشگری جامعه‌محور به طور گسترده‌ای به عنوان وسیله‌ای مناسب برای توسعه در مناطق روستایی و دورافتاده در نظر گرفته شده است (Hall, 2005). به عبارت دیگر، گردشگری جامعه‌محور در هر ناحیه‌ای با توجه به شرایط بومی آن محدوده، برنامه‌ریزی انجام می‌دهد.

به طور کلی، گردشگری جامعه‌محور مزایای مهمی را در مناطق روستایی فراهم می‌نماید (ایمانی و معدنی، ۱۴۰۴). این فعالیت در وهله اول تأثیر مستقیمی بر جامعه محلی دارد. سپس، گردشگری مسئولانه را تحریک نموده تا کیفیت زندگی مناطق روستایی و منابع طبیعی و فرهنگی آن مناطق را بهبود بخشیده و در نهایت سبب کاهش فقر را در این نواحی می‌شود (Ramon et al, 2019). بنابراین، توسعه گردشگری جامعه‌محور در حوزه اقتصادی، سبب افزایش درآمد و اشتغال محلی شده است (کلانتری و همکاران، ۱۴۰۱). در بعد زیست‌محیطی، موجب پایداری و حفظ محیط‌زیست شده و فرصت جذب گردشگرانی که رفتار مسئولانه با محیط‌زیست دارند را فراهم می‌نماید. در بعد مدیریتی-نهادی، سبب مدیریت بهینه منابع طبیعی و انسانی می‌شود (امامی و همکاران، ۱۴۰۰). از منظر اجتماعی، باعث ظهور مفهوم تداعی‌گرایی است. از نظر فرهنگی، از طریق احیاء فرهنگ، غذا شناسی، فولکلور، آداب و رسوم کمک جذابیت خاصی را برای گردشگران ایجاد نموده تا در مورد کثرت فرهنگی، چند زبانی، و تنوع زیستی آشنا شوند. (Kheiri & Nasihatkon, 2016).

محدوده مورد مطالعه پژوهش، روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی است. این استان به دلیل دسترسی به منابع آب سطحی، بیشه‌ها، آبشارها، غارها، تالاب‌ها، کوه‌ها، و انواع روستاهای کوهستانی و جلگه‌ای؛ چشم‌اندازهای جغرافیایی متنوعی را ایجاد نموده که سبب جذب گردشگران متعددی شده است. به طوری که معمولاً در تعطیلات آخر هفته همیشه روستاهای هدف گردشگری این استان مملو از گردشگر می‌شوند. این امر، سبب رشد برخی از کسب و کارها شده به طوری که در آخر هفته روستائیان به اندازه کل هفته محصولات مختلف مانند لبنیات، صیفی‌جات، محصولات باغی و ...، به فروش می‌رسانند. همچنین، به دلیل فرهنگ‌سازی نسبی و قرار دادن مکان‌های برای دفع زباله‌ها، از رها نمودن آن در طبیعت جلوگیری نموده و سپس به میزان قابل توجهی، به حفظ منابع طبیعی کمک نموده است. همچنین، برگزاری جشنواره‌های روستایی که هر ساله در برخی از این روستاها برگزار می‌گردد، سبب شده تا از یک طرف، انواع تولیدات روستایی عرضه و به فروش می‌رسد. از طرف دیگر، سبب احیاء برخی از آداب و رسوم گذشته شده است. بنابراین گردشگری جامعه‌محور در این روستاها، اثرات قابل توجهی داشته است. اما نکته قابل مهم این است که رشد این فعالیت در این محدوده، به صورت خودجوش بوده است. به این صورت که روستاهای هدف گردشگری این استان، به دلیل داشتن جاذبه‌ها، گردشگران را به خود جذب نموده و جامعه محلی نیز، محصولات خود را از این طریق به فروش رسانده است. از این رو، برنامه‌ریزی مشخصی در این زمینه صورت نپذیرفته است. از طرف دیگر، به منظور برنامه‌ریزی مدون و اصولی باید ارزیابی درستی از وضع موجود داشت. بنابراین پژوهش حاضر با هدف، بررسی تأثیرات گردشگری جامعه‌محور بر توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی انجام گرفته است. سؤالات اصلی پژوهش حاضر عبارت‌اند از: میزان

اثرگذاری مؤلفه‌های گردشگری جامعه‌محور در محدوده مورد مطالعه چقدر بوده است؟ بیشترین تأثیر را کدام یک از مؤلفه‌ها در محدوده مورد مطالعه دارد؟

در پژوهش‌هایی که در خصوص گردشگری جامعه‌محور صورت گرفته، ابعاد مختلف گردشگری جامعه‌محور مشخص شده است. بیات و خزائی پول (۱۳۹۵)، در تحقیق خود که عنوان «ارزش‌های ادراکی گردشگران روستای کویری مصر به عنوان گردشگری جامعه‌محور» است. گردشگری جامعه‌محور را از صرفاً از دیدگاه گردشگران بررسی کرده‌اند نه از دیدگاه جامعه محلی، حال آن که رکن اصلی این فعالیت، ساکنین محلی هستند. حسام و باغیانی (۱۳۹۷) در مقاله خود با عنوان «سنجش نگرش روستائیان نسبت به تحقق گردشگری روستایی جامعه‌محور (مورد مطالعه: دهستان گوراب‌پس، شهرستان فومن، استان گیلان)»، نگاه تک‌بعدی بر اهمیت مشارکت جامعه محلی را مدنظر قرار داده و دیدگاه گردشگران و همچنین زیرساخت‌ها و امکانات موجود به‌طور چندبعدی تحلیل نکرده‌اند. عنابستانی و حسینی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل پیشران محورهای کلیدی مؤثر بر پذیرش گردشگری جامعه در سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی، مطالعه موردی: شهرستان شیروان»، موضوعی تحلیل نموده‌اند که ویژه جامعه محلی اما از خود این مردم محلی در نمونه‌گیری‌ها استفاده نشده است. امامی و همکاران (۱۴۰۰)، در تحقیق خود با عنوان «تبیین نقش مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه گردشگری اجتماع‌محور (مطالعه موردی: روستاها استان گیلان)»، از تحلیل مسیر به‌منظور تحلیل نقش مؤلفه‌ها استفاده شده است. درحالی‌که، تحلیل مسیر فقط اثر آشکار پژوهش نشان داده و تأثیر متغیر پنهان که قابل‌ملاحظه هم هست، بیان نشده است. حیدری و همکاران (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل نگرش گردشگران به گردشگری کشاورزی مبتنی بر اجتماع محلی (مورد مطالعه: روستاهای شهرستان تنکابن)»، صرفاً بعد گردشگری کشاورزی اجتماع‌محور را بررسی نموده‌اند. درحالی‌که، کشاورزی فقط یکی از زیرشاخه‌های گردشگری اجتماع‌محور روستایی است.

پژوهش‌های خارجی متعددی در زمینه گردشگری جامعه‌محور انجام گرفته است. آکازاکی (۲۰۰۸)، در مقاله خود که عنوان آن «مدل گردشگری مبتنی بر جامعه: مفهوم و استفاده از آن» با استفاده از مطالعات میدانی خود که به‌صورت مصاحبه انجام گرفته، یک دستورالعمل خاصی را مدنظر قرار داده است. زیلینسکی و همکاران (۲۰۲۱)، در مقاله خود که عنوان آن «عوامل مؤثر بر گردشگری جامعه‌محور (CBT) در کشورهای درحال توسعه و توسعه‌یافته» بوده صرفاً از طریق مطالعات کتابخانه‌ای این طبقه‌بندی را انجام داده و مطالعات میدانی برای آن نداشته است. ضمن این که صرفاً تعداد محدودی از کشورها (که ایران جزو آن‌ها نبود) آورده است. پسانچای و شات (۲۰۲۱)، در مقاله خود که عنوان آن «ظرفیت اقامتگاه‌های گردشگری مبتنی بر جامعه برای پیشبرد اهداف توسعه پایدار: چشم‌انداز معیشت پایدار جامع‌نگر» بود، صرفاً بعد اقامتگاه را بررسی نموده است. حال آن که عوامل متعدد دیگری در این زمینه مؤثر است. موهنو و همکاران (۲۰۲۱)، در مقاله خود که عنوان آن «نوآوری اجتماعی و فنی در سازمان‌های گردشگری مبتنی بر جامعه: پیشنهادی برای توسعه محلی» بود، نوع خاصی از دارایی جمعی به نام "ایجیدو" را برای توسعه جامعه محلی ارائه نموده‌اند. این در حالی است متغیرهای پنهان این موضوع بررسی نشده است. روکا و زیلینسکی (۲۰۲۲)، در مقاله خود که عنوان آن «گردشگری مبتنی بر جامعه، سرمایه اجتماعی و حاکمیت مقاصد گردشگری روستایی پس از جنگ مطالعه موردی در مینکا، سیرا نوادا د سانتا مارتا کلمبیا» بود، صرفاً سرمایه اجتماعی را مهم‌ترین عامل در این زمینه معرفی کرده است. مصلح (۲۰۲۳)، در مقاله خود که عنوان آن «حاکمیت گردشگری جزیره گیلی ایانگ: دیدگاه گردشگری مبتنی بر جامعه» بود، صرفاً بعد اقتصادی را عامل موفقیت و توسعه محلی دانسته درحالی‌که بدون توجه به بعد زیست‌محیطی، این موفقیت در بلندمدت با مشکل مواجه می‌شود.

به‌طور کلی، با توجه به پیشینه‌های داخلی و خارجی می‌توان گفت که همه پژوهش‌های گردشگری جامعه‌محور را تحلیل نموده است. اما این که، متغیرهای پنهان تحقیق که اهمیت آن بسیار زیاد بوده، کمتر لحاظ شده است. در روش مدل‌سازی معادلات ساختاری که در پژوهش حاضر استفاده شده است. این اقدام صورت گرفته تا نتایج پژوهش معتبرتر باشد. همچنین استان مرکزی به دلیل این که جزو قطب‌های صنعتی کشور بوده، تا کنون پژوهشی در زمینه گردشگری جامعه‌محور در این محدوده صورت نپذیرفته است. همچنین از آنجائی که نیاز است که یک نظریه در مکان‌های مختلف اجرا شود تا حقانیت آن به اثبات برسد، پژوهش حاضر در زمینه اثرات گردشگری جامعه‌محور روستایی در روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی انجام گرفته است.

مبانی نظری

گردشگری جامعه‌محور

از اواخر دهه ۱۹۷۰، افزایش توجه عمومی، معطوف به اثرات محیطی و اجتماعی شد. اگرچه اثرات منفی گردشگری، ابتدا در کشورهای در حال توسعه مشاهده شد، اما به تدریج مشخص شد که گردشگری، اثرات نامطلوبی در کشورهای توسعه یافته و بخش‌هایی از اروپا و آمریکای شمالی نیز گذاشته است (Vajirakachorn, 2011). در پاسخ به اثرات منفی مشاهده شده از توسعه گردشگری، استراتژی‌های جایگزین توسعه گردشگری مورد حمایت قرار گرفتند، این همان مقوله‌ای است که ما اکنون به عنوان اکوتوریسم توصیف می‌کنیم، مقوله‌ای که بستر اجتماعی و کالبدی را در درون آنچه که در گردشگری اتفاق افتاد برجسته کرد. که اصطلاحاً به آن، گردشگری اجتماع‌محور می‌گویند (اسماعیل‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰). در جایی دیگر، گردشگری جامعه‌محور را به فعالیت‌ها و خدمات گردشگری اطلاق می‌نمایند که توسط اعضای جامعه محلی، با همکاری در یک باشگاه یا گروه و گاهی اوقات با مشارکت بخش خصوصی، ایجاد شده‌اند. لو (۱۹۹۱) نیز، بر مفهوم همکاری مبتنی بر جامعه به عنوان ابزاری قدرتمند برای آموزش مردم محلی در مورد حقوق، قوانین و حس خوب سیاسی خود تأکید دارد. از آنجایی که رهبری جامعه ناگزیر در دست نخبگان خواهد بود، لازم است اطمینان حاصل شود که اعضای آن به معنای وسیع‌تر تحصیل کرده و برای آزادی فردی و دموکراسی ارزش عمیقی قائل هستند (Fong et al, 2017). بنابراین، فرد با مشارکت در نهادها و انجمن‌های محلی، سیاست دموکراسی را می‌آموزد (Lee et al, 2010). بر اساس استدلال لو، بدون همکاری؛ دموکراسی و آزادی فردی ممکن است پایدار نباشد. از این رو، برای پذیرش عمیق گردشگری فرهنگی پایدار، همکاری نه تنها یک مکانیسم مفید برای حل مشکلات بوده، بلکه یک هدف سیاسی مشروع و حیاتی توسعه پایدار است (Robinson, 1999). همچنین، سوانسری (۲۰۰۳)، گردشگری جامعه‌محور را، نوعی گردشگری می‌داند که پایداری فرهنگی، اجتماعی و زیست‌محیطی را در نظر گرفته، به وسیله جامعه مدیریت می‌شود و هدف از آن قادر ساختن بازدیدکنندگان به افزایش دانش و آگاهی‌شان درباره جامعه و روش‌های زندگی در آن است. به‌طور کلی، با توجه به تعریف‌های ارائه شده می‌توان گفت که گردشگری جامعه‌محور، نوعی گردشگری است که در جهت توسعه پایدار حرکت می‌نماید.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و به لحاظ رویکرد توصیفی-تحلیلی است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Smart PLS4 استفاده شده است. این نرم‌افزار برای مدل‌سازی معادلات ساختاری حداقل مجزورات جزئی (PLS-J)

(SEM) مفید است. در این پژوهش، جمع‌آوری اطلاعات به دو روش اسنادی (منابع کتابخانه‌ای، مجله‌های علمی) به‌منظور جمع‌آوری ادبیات پژوهش و میدانی (با استفاده از ابزار پرسشنامه) بوده است. جامعه آماری این پژوهش روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی است. تمام روستاهای هدف این استان مشتمل بر ۲۵ روستا است که با استفاده از نظر ۱۵ نفر کارشناسان مرتبط با گردشگری و اساتید دانشگاه در منطقه مورد مطالعه، سعی شده است تا روستاهایی که بیشترین جذب گردشگر را داشته و مستعدتر است، انتخاب شود. به همین منظور در جدول شماره (۲)، روستاهای منتخب و تعداد نمونه در نظر گرفته برای هرکدام از آن‌ها ارائه شده است. به‌منظور تعیین تعداد نمونه لازم جهت تکمیل، تعداد خانوار به‌عنوان مبنا انتخاب گردید. بر اساس داده‌های سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۵) مجموع خانوارهای ساکن در این روستاها ۲۰۸۵ خانوار است. تعداد نمونه لازم جهت جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از فرمول کوکران ۳۲۵ نفر تعیین شده است (جدول شماره ۱).

در پژوهش حاضر، جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از پرسشنامه با مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت با دامنه ۱ (بسیار مخالف) تا ۵ (بسیار موافق) استفاده شده است. در نهایت شاخص‌های آن در قالب ۶۹ گویه مطرح شده‌اند (جدول شماره ۳). همچنین به‌منظور پایایی پژوهش از آلفای کرونباخ در برنامه SPSS 24 استفاده شده که طبق برآورد صورت گرفته، مقدار آن ۰/۷۶۰ به‌دست آمده است. روایی پژوهش نیز به‌صورت کیفی و با استفاده از نظر کارشناسان و خبرگان مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۱. روستاهای نمونه پژوهش، به تفکیک شهرستان

ردیف	شهرستان‌ها	نام روستاهای هدف	خانوار	تعداد نمونه
۱	آشتیان	آهو	۱۰۸	۱۷
۲	اراک	انجدان	۱۱۸	۱۸
		هزاوه	۴۳۸	۶۸
۳	تفرش	سرآبادان	۲۶	۴
		جلایر	۴۲	۷
۴	زرنديه	چناقچی علیا	۵۱	۸
۵	ساوه	یولاق	۱۲۳	۱۹
		باغ شیخ	۳۵۰	۵۵
۶	شازند	پاکل سرسختی	۲۰۷	۳۲
		عمارت	۱۳۰	۲۰
۷	کمیجان	وفس	۴۹۲	۷۷

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۵)

جدول ۲. ابعاد، مؤلفه‌ها و گویه‌های استفاده‌شده در پژوهش

بعد	مؤلفه	گویه
اقتصادی (A)	مزایای اقتصادی	میزان توسعه اقتصاد محلی، میزان رفاه اقتصادی مردم روستایی، میزان تنوع محصولات محلی، میزان حمایت از صاحبان کسب‌وکار و کارآفرینان محلی، میزان سرمایه‌گذاری در زمینه گردشگری در روستا، میزان انگیزه کسب‌وکار، میزان اعتقاد مردم به توسعه فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با گردشگری به‌صورت محلی و خودجوش و بدون دخالت دولت
	سازوکارهای مناسب برای تضمین منافع اقتصادی	میزان توزیع دستمزد حاصل از گردشگری به‌صورت عادلانه، میزان تخصیص اعتبارات (وام‌ها) کوچک و خرد جهت توسعه گردشگری روستایی، میزان افزایش فرصت‌های شغلی در روستا
	مشارکت اجتماعی (B)	میزان مشارکت دادن مردم محلی در فعالیت‌های گردشگری با استفاده از آموزش، میزان ارتباط مردم با شورای اسلامی، میزان خانوارهای مشارکت‌کننده در برنامه‌های آموزشی گردشگری، میزان کودکان مشارکت‌کننده در برنامه‌های آموزشی گردشگری، میزان مشارکت زنان و دختران روستایی در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی، میزان نظرخواهی از مردم محلی قبل و بعد از انجام دادن هر پروژه و برنامه‌ای

مهارت و دانش اجتماعی	میزان گردهمایی و جلسات در روستا، میزان تغییر ارزش‌های مشترک طی زمان، میزان انجام درست وظایف اجتماعی
احساس تعلق مکانی	میزان شناخت و آگاهی از مسائل گردشگری روستا، میزان شناخت و معرفی جاذبه‌های گردشگری توسط روستائیان، میزان انگیزه ماندگاری و کاهش تمایل به مهاجرت در بین مردم در روستا، میزان علاقه اهالی روستا به گردشگری، میزان تنوع آداب‌ورسوم برای جذب گردشگران، میزان بازی‌ها و هنرهای محلی، میزان تعامل و ارتباط فرهنگی مثبت مردم با گردشگران، میزان تغییر در نوع نگرش مردم به شیوه زندگی
کاهش فقر	میزان امکانات رفاهی ساکنان روستایی به‌منظور فعالیت‌های گردشگری در روستا، میزان شرایط بهداشتی و زندگی جامعه محلی
کیفیت نیروی انسانی	میزان آموزش افراد فعال در بخش گردشگری در زمینه راه‌اندازی نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها، میزان آموزش در جهت راه‌اندازی و اداره کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری، میزان آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگر به‌منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم
حفاظت از محیط‌زیست	میزان حفاظت از دارایی‌ها و منابع با ارزش طبیعی، میزان حفاظت از حیات‌وحش، میزان محدود کردن اثرات زیست‌محیطی فعالیت گردشگری (مدیریت فاضلاب‌ها)، میزان مدیریت زباله‌های جامد، میزان صرفه‌جویی در مصرف انرژی، میزان جلوگیری از انواع آلودگی‌ها اعم از: آب آشامیدنی، هوا، صوتی، بصری و...، میزان تخریب محیط‌زیست
مدیریت و برنامه‌ریزی در زمینه محیط‌زیست	میزان طراحی فضای سبز و احداث باغ‌های زیبا، میزان حفظ سلامت بازدیدکنندگان، میزان حفظ منابع غیرقابل‌تجدید مانند: آب
امنیت	میزان امنیت گردشگران، میزان امنیت روستائیان، میزان راه‌اندازی برنامه‌های تفریحی توسط نهادهای دولتی و محلی، میزان راه‌اندازی دوره‌های تخصصی گردشگری برای افراد روستا، میزان استفاده از اینترنت و موبایل برای معرفی جاذبه‌های گردشگری روستا، میزان راه‌اندازی نشریات و خبرنامه‌های محلی در روستا برای معرفی وضعیت گردشگری روستا
سیاست‌گذاری‌ها	میزان شفافیت سیاست‌های دولت در زمینه گردشگری در درازمدت، میزان فعالیت دهیاری و شورای اسلامی روستا در جهت گسترش گردشگری در روستا
تساوی زنان و مردان	حجم کار زنان روستایی، میزان استرس زنان و دختران روستایی، میزان سختی‌ها و مشکلات زنان دارای فرزند و کودک، سهم زنان در مشاغل گردشگری، سهم زنان کارآفرین و فرصت‌های آموزش برای زنان و مردان، نسبت مشارکت زنان در تصمیم‌گیری مربوط به گردشگری و ساختار حمایتی/ مالی نسبی در اقدامات مربوط به گردشگری، میزان دسترسی و کنترل زمین برای توسعه گردشگری، میزان محدودیت‌های نسبی مربوط به اعتبارات و وام‌ها برای توسعه گردشگری برای زنان و مردان
کاهش فقر	درآمد مستقیم و غیرمستقیم ناشی از گردشگری در روستا، سهم کسب‌وکارهای کوچک در تأمین خدمات موردنیاز گردشگری
پایداری کسب‌وکارها	میزان ویژگی‌های منحصربه‌فرد روستا، میزان دارا بودن مکان مناسب برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای مربوط به گردشگری، میزان تخصص در زمینه کسب‌وکار موردنظر، میزان سرمایه‌گذاری در مشاغل سنتی، میزان واحدهای اقتصادی مرتبط با صنایع و فرآورده‌های بومی
توسعه ظرفیت‌های محلی	میزان مشاغلی که وسیله ساکنین محلی اداره می‌شود، میزان وجود برنامه‌های گردشگری، میزان رضایت جامعه محلی و افرادی از جامعه که احساس می‌کنند نقش مؤثری در حکومت محلی دارند، میزان کمک‌های مالی

زیست‌محیطی (C)

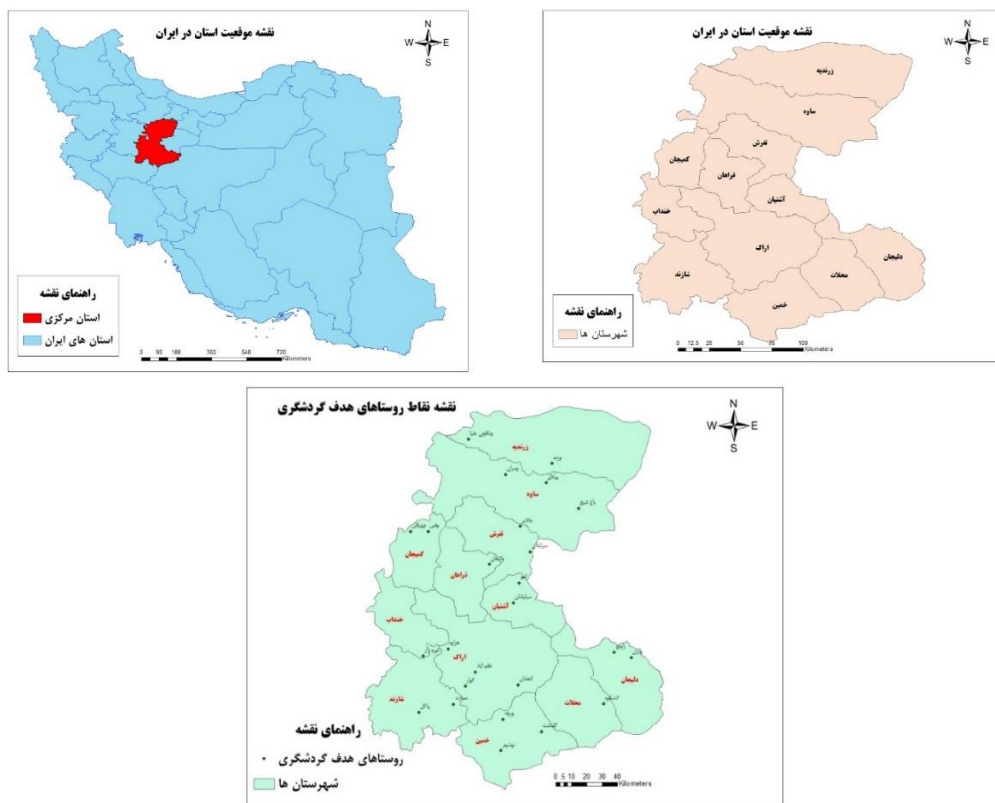
مدیریتی - نهادی (D)

گردشگری جامعه‌محور (E)

منابع: حسام و باغیانی، ۱۳۹۷؛ عنایتی و حسینی، ۱۴۰۰؛ تولایی و همکاران، ۱۳۹۶؛ امامی، همکاران، ۱۴۰۰؛ فراهانی و همکاران (۱۳۹۲)؛ صادقی و میرزاخانی (۱۴۰۰)؛ گارا (۲۰۱۵)؛ Roberts, 2008; Mbaiwa, Dodds, 2018; SNV, 2007; Tanguay, 2013; UNWTO, 2004; Zielinski et al, 2020; Han et al, 2019; Lee & Jan, 2019; Goodwin & Santilli, 2009; Mbaiwa, 2010; Fair 2016; GSTC, 2016; ucchetti, 2016; Fair Annual Report, Trade Tourism Lucchetti, 2016; Spenceley, 2005; Farsari, 2012. Trade Tourism Annual Report, 2012;

محدوده مورد مطالعه

روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی است. این استان از شمال به استان‌های تهران، البرز و قزوین، از غرب به استان همدان، از جنوب به استان‌های لرستان و اصفهان و در نهایت از شرق به استان‌های قم اصفهان محدود است (شکل ۱).

شکل ۱. نقشه موقعیت

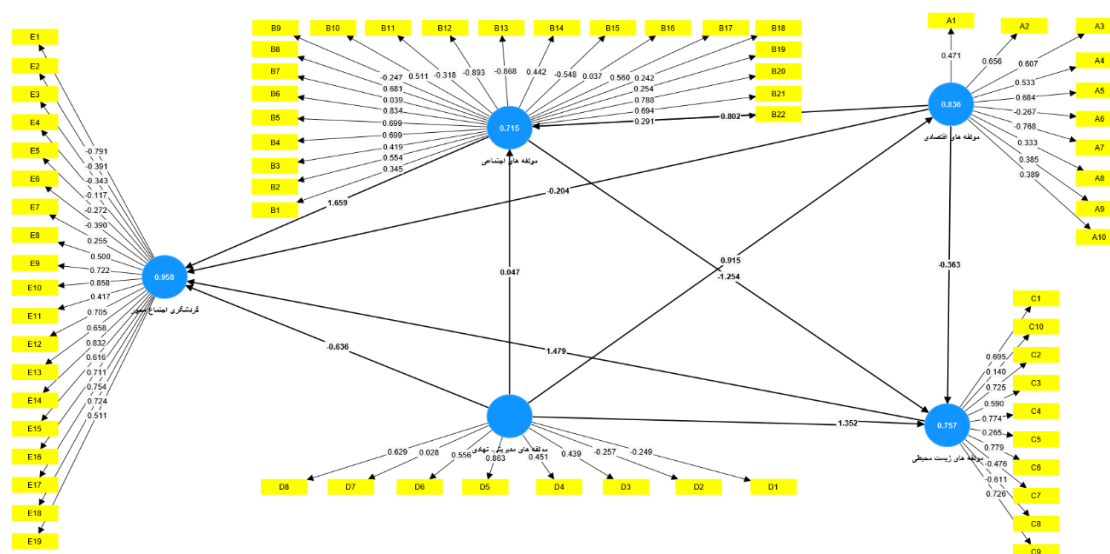
یافته‌ها

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده پرسشنامه پژوهش حاضر، از مجموع جامعه نمونه که ۳۲۵ نفر بوده، ۷۳/۲ درصد مرد و ۲۶/۸ درصد زن هستند. همچنین ۶۱/۹ درصد آن‌ها کمتر ۳۰ سال سن داشته و تحصیلات ۶۷/۱ درصد آن‌ها، دیپلم و بالاتر از آن است. (جدول ۳).

در راستای هدف پژوهش از رویکرد سه مرحله‌ای (برازش مدل‌های اندازه‌گیری، برازش مدل ساختاری، محاسبه ضرایب مسیر) استفاده شده است (Rigdon et al, 2010). بر اساس کارکرد نرم‌افزار PLS4، مدل اولیه پژوهش همراه ضرایب بارهای عاملی آن در شکل شماره ۲ و همچنین روایی و پایایی ترکیبی آن در شماره جدول ۵، ارائه شده است. به‌منظور تناسب مقادیر به‌دست‌آمده در برازش یافته‌ها، به بهبود شاخص‌ها پرداخته شد. بدین‌جهت ابتدا به حذف بارهای عاملی که کمتر ۰/۴ بودند، پرداخته شد. سپس حذف گویه‌ها جهت این امر تا جایی ادامه یافت که روایی و پایایی، به مقدارهای موردنظر برسند.

جدول ۳. روایی و پایایی ترکیبی مستخرج از مدل اولیه پژوهش

مؤلفه‌ها	آلفای کرونباخ (پایایی)	ضریب پایایی ترکیبی	میانگین واریانس استخراجی (روایی همگرا)
CBT	۰.۶۳۳	۰.۷۴۳	۰.۳۵۵
مؤلفه‌های اجتماعی	۰.۵۷۸	۰.۶۴۲	۰.۳۱۱
مؤلفه‌های اقتصادی	۰.۴۶۷	۰.۵۶۱	۰.۲۸۴
مؤلفه‌های زیست‌محیطی	۰.۴۹۳	۰.۶۷۶	۰.۳۷۸
مؤلفه‌های مدیریتی-نهادی	۰.۷۱۶	۰.۵۰۱	۰.۲۴۷

شکل ۲. مدل ساختاری اولیه پژوهش به همراه ضرایب بارهای عاملی آن

برازش مدل‌های اندازه‌گیری

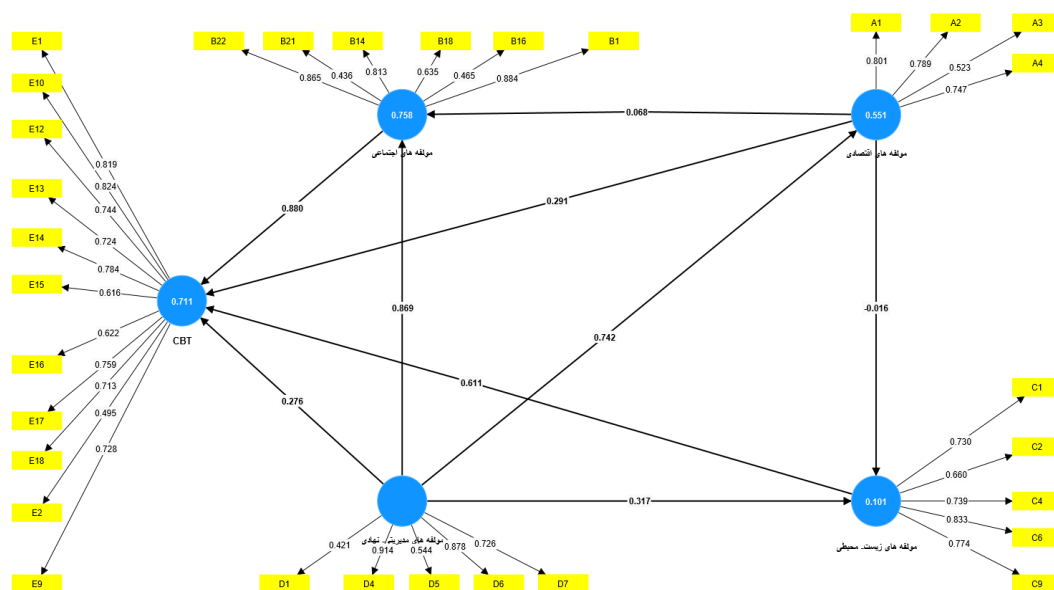
به منظور برازش مدل‌های اندازه‌گیری از شاخص‌های پایایی و روایی مدل‌های اندازه‌گیری بکار گرفته می‌شود. به منظور سنجش پایایی، ۳ معیار ضرایب بارهای عاملی، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده شد. از سوی دیگر در بررسی روایی از معیار روایی همگرا استفاده شد.

ضرایب بارهای عاملی: ملاک برای مناسب بودن بارهای حداقل ۰/۴ است (Gallagher, 2008). پس از بهبود شاخص‌ها، همان‌طور که در شکل شماره ۳ نشان داده شده، تمامی ضرایب بارهای عاملی باقی‌مانده، تناسب مدل را نشان می‌دهند.

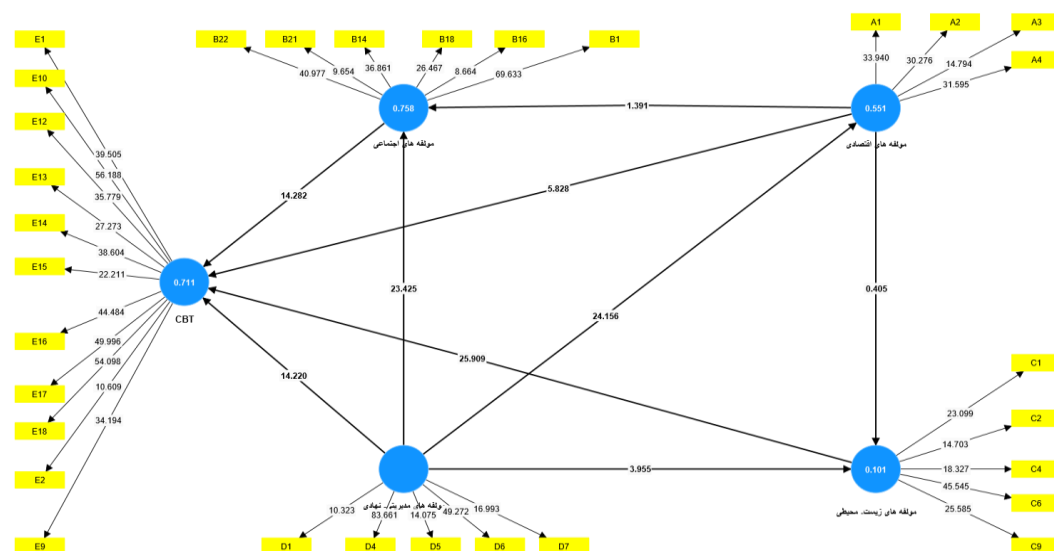
آلفای کرونباخ: میزان مناسب برای مقدار آلفا، حداقل ۰/۷ است (Nunally, 1978). داده‌های جدول شماره ۶، مناسب بودن این معیار است.

پایایی ترکیبی: این مقدار زمانی مناسب است که بالاتر از ۰/۷ باشد (werts, 1974). مقادیر جدول شماره ۶، تناسب این معیار را اثبات می‌کند.

روایی همگرا: فورنل و لارکر^۱ (۱۹۸۱) میانگین واریانس استخراج شده (AVE) را برای سنجش روایی همگرا معرفی کردند و اظهار داشتند مقدار بحرانی آن عدد، بیشتر از ۰/۵ است. همان‌طور که جدول شماره ۶ نشان می‌دهد، روایی داده‌ها در وضعیت مطلوبی قرار دارند.

شکل ۳. مدل ساختاری تعدیل شده پژوهش بر اساس ضرایب مسیر و بارهای عاملی

شکل ۴. مدل ساختاری تعدیل شده پژوهش بر اساس ضرایب معناداری (T-Value)

برازش مدل ساختاری

در بررسی برازش مدل ساختاری از معیارهای معناداری مقادیر T ، معیار افزونگی، معیار R^2 ، معیار Q^2 ، معیار افزونگی و معیار GOF استفاده شده است.

معناداری مقادیر t -values: اگر مقادیر t از عدد $1/96$ با سطح اطمینان ۹۵ درصد بیشتر (بار عاملی بیشتر از ۰/۵) باشد، نشان‌دهنده صحت روابط بین سازه‌های مدل و نیز تأیید فرضیه‌های مرتبط با آن است. شکل ۳ و ۴ و همچنین جدول شماره ۶، نشان از این دارد که فرضیات پژوهش معنادار هستند. بنابراین یافته‌ها نشان می‌دهد که اثرات اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی، مدیریتی- نهادی و در نهایت گردشگری اجتماع‌محور به‌جز در موارد (B16) میزان تعامل و ارتباط فرهنگی مثبت مردم با گردشگران، (B21) میزان آموزش در جهت راه‌اندازی و اداره کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری، (D1) میزان امنیت گردشگران، (E2) میزان استرس زنان و دختران روستایی، در روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی، معنادار است.

جدول ۴. روایی و پایایی ترکیبی مستخرج از مدل تعدیل‌شده پژوهش

بعد	مؤلفه	گویه	بار عاملی	آماره T	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	AVE (روایی همگرا)
اقتصادی (A)	مزایای اقتصادی	(A1) میزان توسعه اقتصاد محلی	۰.۸۰۱	۳۳.۹۴۰	۰.۷۰۹	۰.۸۱۱	۰.۵۲۴
		(A2) میزان رفاه اقتصادی مردم روستایی	۰.۷۸۹	۳۰.۲۷۶			
		(A3) میزان تنوع محصولات محلی	۰.۵۲۳	۱۴.۷۹۴			
		(A4) میزان حمایت از صاحبان کسب‌وکار و کارآفرینان محلی	۰.۷۴۷	۳۱.۵۹۵			
اجتماعی (B)	مشارکت اجتماعی	(B1) میزان مشارکت دادن مردم محلی در فعالیت‌های گردشگری با استفاده از آموزش	۰.۸۸۴	۶۹.۶۳۳	۰.۷۸۴	۰.۸۶۴	۰.۵
		(B14) میزان تنوع آداب‌ورسوم برای جذب گردشگران	۰.۸۱۳	۳۶.۸۶۱			
	احساس تعلق مکانی	(B16) میزان تعامل و ارتباط فرهنگی مثبت مردم با گردشگران	۰.۴۶۵	۸.۶۶۴			
		(B18) میزان امکانات رفاهی ساکنان روستایی به‌منظور فعالیت‌های گردشگری در روستا	۰.۶۳۵	۲۶.۴۶۷			
	کیفیت نیروی انسانی	(B21) میزان آموزش در جهت راه‌اندازی و اداره کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری	۰.۴۳۶	۹.۶۵۴			
		(B22) میزان آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگر به‌منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم	۰.۸۶۵	۴۰.۹۷۷			
	حفاظت از محیط‌زیست	(C1) میزان حفاظت از دارایی‌ها و منابع با ارزش طبیعی	۰.۷۳	۲۳.۰۹۹		۰.۸۱۴	۰.۵۶۱
		(C2) میزان حفاظت از حیات‌وحش	۰.۶۶	۱۴.۷۰۳			
زیست‌محیطی (C)	مدیریت و برنامه‌ریزی در زمینه محیط‌زیست	(C4) میزان مدیریت زباله‌های جامد	۰.۷۳۹	۱۸.۳۲۷			
		(C6) میزان جلوگیری از انواع آلودگی‌ها اعم از: آب آشامیدنی، هوا، صوتی، بصری و...	۰.۸۳۳	۴۵.۵۴۵			
	امنیت	(C9) میزان حفظ سلامت بازدیدکنندگان	۰.۷۷۴	۲۵.۵۸۵	۰.۷۵۴	۰.۸۳۵	۰.۵۲۱
		(D1) میزان امنیت گردشگران	۰.۴۲۱	۱۰.۳۲۳			
گردشگری - نهادی (D)	سیاست‌گذاری‌ها	(D4) میزان راه‌اندازی دوره‌های تخصصی گردشگری برای افراد روستا	۰.۹۱۴	۸۳.۶۶۱			
		(D5) میزان استفاده از اینترنت و موبایل برای معرفی جاذبه‌های گردشگری روستا	۰.۵۴۴	۱۴.۰۷۵			
		(D6) میزان راه‌اندازی نشریات و خبرنامه‌های محلی در روستا برای معرفی وضعیت گردشگری روستا	۰.۸۷۸	۴۹.۲۷۲			
		(D7) میزان شفافیت سیاست‌های دولت در زمینه گردشگری در درازمدت	۰.۷۲۶	۱۶.۹۹۳			
	کاهش فقر	(E1) حجم کار زنان روستایی	۰.۸۱۹	۳۹.۵۰۵	۰.۷۸۴	۰.۸۴۸	۰.۵۱۵
		(E2) میزان استرس زنان و دختران روستایی	۰.۴۹۵	۱۰.۶۰۹			
		(E9) درآمد مستقیم و غیرمستقیم ناشی از گردشگری در روستا	۰.۷۲۸	۳۴.۱۹۴			
		(E10) سهم کسب‌وکارهای کوچک در تأمین خدمات موردنیاز گردشگری	۰.۸۲۴	۵۶.۱۸۸			
گردشگری جامعه‌محور (E)	پایداری کسب‌وکارها	(E12) میزان دارا بودن مکان مناسب برای	۰.۷۴۴	۳۵.۷۷۹			

راه اندازی کسب و کارهای مربوط به گردشگری		
(E13) میزان تخصص در زمینه کسب و کار	۰.۷۳۴	۲۷.۲۷۳
موردنظر		
(E14) میزان سرمایه گذاری در مشاغل سنتی	۰.۷۸۴	۳۸.۶۰۴
(E15) میزان واحدهای اقتصادی مرتبط با صنایع و فرآورده های بومی	۰.۶۱۶	۲۲.۲۱۱
(E16) میزان مشاغل که وسیله ساکنین محلی اداره می شود	۰.۶۲۲	۴۴.۴۸۴
(E17) میزان وجود برنامه های گردشگری	۰.۷۵۹	۴۹.۹۹۶
(E18) میزان رضایت جامعه محلی و افرادی از جامعه که احساس می کنند نقش مؤثری در حکومت محلی دارند	۰.۷۱۳	۵۴.۰۹۸
توسعه ظرفیت های محلی		

معیار افزونگی^۱، معیار R^2 ، معیار Q^2

ضرایب R^2 حاکی از تأثیر یک متغیر برونزا و یک متغیر درونزا است. ۳ مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۲ و ۰/۶۷ به عنوان ملاک جهت مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای آن در نظر گرفته می شود. همچنین در خصوص مقدار Q^2 در مورد یک سازه درونزا ۳ مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را کسب کند، نشان دهنده قدرت پیش بینی ضعیف، متوسط و قوی سازه یا سازه های برونزای مربوط به آن است. در نهایت در خصوص معیار افزونگی، مقدار مناسب این شاخص باید بالای صفر باشد. به عبارت دیگر، هرچه مقادیر این شاخص بیشتر باشد، مدل وضعیت مطلوب تری دارد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳). همان طور که جدول ۵ نشان داده است، معیار افزونگی، R^2 ، Q^2 همه متغیرهای درونزای تحقیق، تأیید برآزش مدل ساختاری در پژوهش حاضر را نشان می دهد.

جدول ۵. نتایج Q^2 ، R^2 ، Redundancy

مؤلفه ها	R^2	Q^2	Redundancy
CBT	۰.۷۱۱	۰.۰۷۲	۰.۳۶۶
مؤلفه های اجتماعی	۰.۷۵۸	۰.۷۵۵	۰.۳۷۹
مؤلفه های اقتصادی	۰.۵۵۱	۰.۵۴۲	۰.۲۸۹
مؤلفه های زیست محیطی	۰.۱۰۱	۰.۰۹۳	۰.۰۵۷

معیار نیکویی برازش GOF^2

برای معیار GOF ، به عنوان معیاری برای سنجش عملکرد کلی مدل، مقادیر ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی شده است. با عنایت به این موضوع که مقدار به دست آمده شاخص نیکویی ارائه شده در جدول شماره ۸، ۰/۵۲۷ (یعنی بیشتر ۰/۳۶) است، می توان گفت مدل ساختاری پژوهش حاضر از برآزش قوی برخوردار بوده، بنابراین مقدار به دست آمده نشان دهنده مطلوبیت کلی مدل است. از این رو، می توان گفت بر اساس نتایج حاصل بخش کمی پژوهش، برآزش الگو پیشنهادی در بخش کیفی، مورد تأیید قرار گرفته است. بدین جهت، الگوی ارائه شده در شکل شماره ۳، به عنوان الگوی نهایی این تحقیق مورد تأیید است.

جدول ۶. نتایج R^2 و COMMUNALITY^۱

مؤلفه‌ها	R^2	COMMUNALITY
CBT	۰.۷۱۱	۰.۵۱۵
مؤلفه‌های اجتماعی	۰.۷۵۸	۰.۵
مؤلفه‌های اقتصادی	۰.۵۵۱	۰.۵۲۴
مؤلفه‌های زیست‌محیطی	۰.۱۰۱	۰.۵۶۱
مؤلفه‌های مدیریتی - نهادی	-	۰.۵۲۱
GOF	۰.۵۳۰	۰.۵۲۴
		۰.۵۲۷

محاسبه ضرایب مسیر

در خصوص هدف پژوهش که سنجش اثرات گردشگری جامعه‌محور بر توسعه روستاهای مورد مطالعه است، همان‌طور که جدول ۶ نشان می‌دهد، ابتدا می‌توان گفت آماره T در تمامی مؤلفه‌های اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی، و مدیریتی - نهادی بالاتر از ۲/۵۷ هستند که نشان می‌دهد این مؤلفه‌ها اثرات معناداری بر محدوده مورد مطالعه گذاشته‌اند. همچنین در خصوص میزان تأثیرات آن‌ها می‌توان گفت، مؤلفه‌های اجتماعی، زیست‌محیطی، اقتصادی و در نهایت مدیریتی - نهادی، به ترتیب بیشترین اثرات را بر توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی دارند.

جدول ۷. ضرایب مسیر و آماره T

مؤلفه‌ها	ضریب مسیر (β)	آماره T
مؤلفه‌های اجتماعی	۰.۸۸۰	۱۴.۲۸۲
مؤلفه‌های اقتصادی	۰.۲۹۱	۵.۸۲۸
مؤلفه‌های زیست‌محیطی	۰.۶۱۱	۲۵.۹۰۹
مؤلفه‌های مدیریتی - نهادی	۰.۲۷۶	۱۴.۲۲۰

بحث

این پژوهش نتایج پژوهش‌های حسام و باغیانی (۱۳۹۷) و زلینسکی و همکاران (۲۰۲۱)، پسانچای و شات (۲۰۲۱)، را تأیید می‌نماید. بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر، نتایج دادورخانی و غنیان (۱۳۹۷)، روکا و زلینسکی (۲۰۲۲) مبنی بر اهمیت عوامل اجتماعی را تأیید نمود. نتایج این تحقیق همانند پژوهش‌های امامی و همکاران (۱۴۰۰) و نیز، موهنو و همکاران (۲۰۲۱)، نشان داد که دومین اثر گردشگری جامعه‌محور، مؤلفه‌های زیست‌محیطی با ضریب تأثیر این ۰/۶۱۱ است. این مؤلفه به ترتیب میزان اثرگذاری از طریق متغیرهای: میزان جلوگیری از انواع آلودگی‌ها اعم از: آب آشامیدنی، هوا، صوتی، بصری و... (بار عاملی ۰/۸۳۳)، میزان حفظ سلامت بازدیدکنندگان (بار عاملی ۰/۷۷۴)، میزان مدیریت زباله‌های جامد (بار عاملی ۰/۷۳۹)، میزان حفاظت از دارایی‌ها و منابع با ارزش طبیعی (بار عاملی ۰/۷۳۰)، میزان حفاظت از حیات‌وحش (بار عاملی ۰/۶۶۰)، توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی تحت تأثیر قرار داده است. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش، می‌توان همچون محققانی مانند، بیات و خزائی پول (۱۳۹۵)، عنابستانی و حسینی (۱۴۰۰)، مصلح (۲۰۲۳) گفت که عوامل اقتصادی گردشگری اجتماع‌محور تأثیر بسزایی در توسعه محدوده مورد مطالعه داشته است.

نتیجه‌گیری

گردشگری اجتماع‌محور روستایی می‌تواند به نواحی توان دوباره جهت رشد اقتصادی ببخشد. حتی توانمندی‌ها و پتانسیل‌های مناسب در زمینه توسعه گردشگری نیز در سال‌های اخیر، کشف و معرفی شده است. در استان مرکزی نیز، به دلیل وجود جاذبه‌های گردشگری، سالانه گردشگران قابل توجه را به خود جذب می‌نماید. بنابراین هدف پژوهش حاضر، سنجش و ارزیابی اثرات گردشگری اجتماع‌محور بر توسعه روستایی است.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده می‌توان گفت که عوامل اجتماعی، با ضریب $0/880$ ، بیشترین تأثیر را بر توسعه روستا محدوده مورد مطالعه داشته است. دلیل این امر می‌تواند این باشد که تا زمانی که جامعه برای تغییر و تحول آماده نباشد، نمی‌توان برنامه‌ای را بر آن‌ها تحمیل کرد. از آنجائی که بار عاملی متغیر " میزان مشارکت دادن مردم محلی در فعالیت‌های گردشگری با استفاده از آموزش "، $0/884$ بوده یعنی بیشتر مقدار در بین متغیرهای اجتماعی بوده، بنابراین بیشترین تأثیر را نسبت به سایر عوامل اجتماعی بر روی محدوده مورد مطالعه گذاشته است. لذا از نظر اهمیت مشارکت در گردشگری، این پژوهش نتایج پژوهش‌های حسام و باغیانی (۱۳۹۷) و زلینسکی و همکاران (۲۰۲۱)، پسانچای و شات (۲۰۲۱)، را تأیید می‌نماید. همچنین سایر متغیرهای اجتماعی شامل: میزان آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگر به‌منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم (بار عاملی $0/865$)، میزان تنوع آداب و رسوم برای جذب گردشگران (بار عاملی $0/813$)، میزان امکانات رفاهی ساکنان روستایی به‌منظور فعالیت‌های گردشگری در روستا (بار عاملی $0/635$)، میزان تعامل و ارتباط فرهنگی مثبت مردم با گردشگران (بار عاملی $0/465$)، میزان آموزش در جهت راه‌اندازی و اداره کسب و کارهای مرتبط با گردشگری (بار عاملی $0/436$)، به ترتیب بیشترین تأثیر را بر توسعه روستاهای مورد مطالعه داشته است. این امر نشان می‌دهد که به‌منظور برنامه‌ریزی در زمینه گردشگری، ابتدا باید جامعه را آموزش داده و آماده پذیرش گردشگری نموده، سپس اقدام به توسعه این فعالیت نمود. بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر، نتایج داورخانی و غنیان (۱۳۹۷)، روکا و زلینسکی (۲۰۲۲) مبنی بر اهمیت عوامل اجتماعی را تأیید نمود.

نتایج این تحقیق همانند پژوهش‌های امامی و همکاران (۱۴۰۰) و نیز، موهنو و همکاران (۲۰۲۱)، نشان داد که دومین اثر گردشگری جامعه‌محور، مؤلفه‌های زیست‌محیطی با ضریب تأثیر این $0/611$ است. این مؤلفه به ترتیب میزان اثرگذاری از طریق متغیرهای: میزان جلوگیری از انواع آلودگی‌ها اعم از: آب آشامیدنی، هوا، صوتی، بصری و... (بار عاملی $0/833$)، میزان حفظ سلامت بازدیدکنندگان (بار عاملی $0/774$)، میزان مدیریت زباله‌های جامد (بار عاملی $0/739$)، میزان حفاظت از دارایی‌ها و منابع با ارزش طبیعی (بار عاملی $0/730$)، میزان حفاظت از حیات وحش (بار عاملی $0/660$)، توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی تحت تأثیر قرار داده است.

سومین عامل اثرگذار گردشگری اجتماع‌محور بر توسعه محدوده مورد مطالعه، مؤلفه‌های اقتصادی با ضریب تأثیر $0/291$ است. گویه‌های این مؤلفه به ترتیب بار عاملی آن‌ها، عبارت‌اند از: میزان توسعه اقتصاد محلی (بار عاملی $0/801$)، میزان رفاه اقتصادی مردم روستایی (بار عاملی $0/789$)، میزان حمایت از صاحبان کسب و کار و کارآفرینان محلی (بار عاملی $0/747$)، میزان تنوع محصولات محلی (بار عاملی $0/523$). با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش، می‌توان همچون محققانی مانند، بیات و خزائی پول (۱۳۹۵)، عنابستانی و حسینی (۱۴۰۰)، مصلح (۲۰۲۳) گفت که عوامل اقتصادی گردشگری اجتماع‌محور تأثیر بسزایی در توسعه محدوده مورد مطالعه داشته است.

آخرین متغیر پنهان مؤثر بر گردشگری جامعه‌محور بر توسعه محدوده مورد مطالعه، عوامل مدیریتی- نهادی با ضریب تأثیر $0/276$ است. این متغیر به ترتیب بار عاملی، با استفاده از شاخص‌های: میزان راه‌اندازی دوره‌های تخصصی گردشگری برای افراد روستا (بار عاملی $0/914$)، میزان راه‌اندازی نشریات و خبرنامه‌های محلی در روستا برای معرفی

وضعیت گردشگری روستا (بار عاملی ۰/۸۷۸)، میزان شفافیت سیاست‌های دولت در زمینه گردشگری در درازمدت (بار عاملی ۰/۷۲۶)، میزان استفاده از اینترنت و موبایل برای معرفی جاذبه‌های گردشگری روستا (بار عاملی ۰/۵۴۴)، میزان امنیت گردشگران (بار عاملی ۰/۴۲۱) بر روی توسعه روستاهای هدف گردشگری استان مرکزی مؤثر بوده است. به‌طور کلی، نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که گردشگری جامعه‌محور در وضعیت مطلوبی قرار ندارد و لذا به‌منظور توسعه گردشگری اجتماع‌محور، باید به ترتیب برای عوامل اجتماعی، زیست‌محیطی، اقتصادی و مدیریتی- نهادی برنامه‌ریزی‌های مجزا صورت بگیرد. بدین سبب پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

- ❖ آموزش‌های لازم به جامعه محلی داده شود تا نحوه برخورد با گردشگران را بیاموزند؛
- ❖ اقامتگاه‌های مناسب را در محدوده مورد مطالعه افزایش داده تا امکان ماندگاری گردشگران در محدوده را افزایش دهند؛

- ❖ سیاست‌گذاری‌های صحیحی در این زمینه انجام گیرد؛
- ❖ بخش خصوصی را با دادن تسهیلات لازم تشویق به توسعه همکاری در این زمینه نمایند.

حامی مالی

این اثر حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند به‌ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- اسماعیل‌زاده، حسن؛ صرافی، مظفر و توکلی نیا، جمیله. (۱۳۹۰). تحلیلی بر رویکردهای توسعه گردشگری در اجتماعات محلی. *فصلنامه علوم محیطی*، ۹(۲)، ۱۱۹-۱۴۲.
- امامی، سیده فاطمه؛ دربان آستانه، علیرضا؛ رضوانی، محمدرضا و قدیری، مجتبی. (۱۴۰۰). تبیین نقش مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه گردشگری اجتماع‌محور (مطالعه موردی: روستاهای استان گیلان). *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۱۰(۳۶)، ۱-۲۷.
- <https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.20175.3406>
- ایمانی، بهرام و معدنی، جواد. (۱۴۰۴). آسیب‌شناسی گردشگری روستایی پایدار در مناطق روستایی مبتنی بر رویکرد ذینفعان گردشگری مطالعه موردی: شهرستان سرعین. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۵۷(۱)، ۴۹-۶۵.
- <https://doi.org/10.22059/jhgr.2024.373285.1008674>
- بورقانی فراهانی، سهیلا؛ فرهنگی، علی‌اکبر و مشهدی، سحر. (۱۳۹۲). تحلیل شاخص‌های مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری روستایی (پیمایشی پیرامون روستای گرمه). *مدیریت دولتی*، ۵(۱)، ۴۱-۶۴.
- <https://doi.org/10.22059/jipa.2013.35547>

- بیات، سوده و خزائی پول، مرتضی. (۱۳۹۵). ارزش‌های ادراکی گردشگران روستای کویری مصر به‌عنوان گردشگری جامعه‌محور. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۵(۱۸)، ۶۵-۸۱. <http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.ser.5.18.65>
- ترابی فارسانی، ندا؛ حکمت، مرضیه؛ صادقی شاهدانی، حسین و داودیان دهکردی، آیدا. (۱۴۰۲). تبیین نقش مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد و موزه‌ها در فرایند ترویج گردشگری پایدار. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۸(۶۳)، ۴۰-۷. <https://doi.org/10.22054/tms.2023.75004.2859>
- تولایی، سیمین؛ سلیمانی، محمد؛ جهانی دولت‌آباد، رحمان و جهانی دولت‌آباد، اسماعیل. (۱۳۹۶). نقش مشارکت جوامع محلی در صنعت گردشگری پایدار (مطالعه موردی: سرعین). *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۴۹(۱)، ۹۵-۱۱۳. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.53814>
- حاتمی نژاد، حسین؛ پرهیز، فریاد و کرمی، مهرداد. (۱۳۹۱). تحلیلی بر ظرفیت‌سازی گردشگری اجتماع‌محور. *فصلنامه علمی-پژوهشی/اطلاعات جغرافیایی «سپهر»*، ۲۱(۸۲)، ۷-۱۳. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25883860.1391.21.82.2.6>
- حسام، مهدی و باغبانی، حمیدرضا. (۱۳۹۷). سنجش نگرش روستاییان نسبت به تحقق گردشگری روستایی جامعه‌محور (مورد مطالعه: دهستان گوراب‌پس، شهرستان فومن، استان گیلان). *پژوهش‌های روستایی*، ۹(۱)، ۷۲-۸۷. <https://doi.org/10.22059/jrur.2018.225971.1058>
- حیدری، زهرا؛ بدری، سید علی؛ رضوانی، محمدرضا و دربان آستانه، علیرضا. (۱۴۰۱). تحلیل نگرش‌ها و گرایش‌های گردشگران نسبت به گردشگری کشاورزی مبتنی بر جامعه محلی (منطقه مورد مطالعه: روستاهای شهرستان تنکابن). *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۱۱(۴۰)، ۷-۴۰. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2022.20965.3483>
- دادور خانی، فضیله و غنیان، منصور. (۱۳۹۷). تبیین راهبردهای توسعه گردشگری پیراشهری جامعه‌محور، مطالعه موردی منطقه کن - سولقان. *مجله گردشگری شهری*، ۵(۴)، ۱۲۱-۱۳۵. <https://doi.org/10.22059/jut.2019.225404.279>
- سقای، مهدی؛ جوانبخت قهفرخی، زهره و عیدی، محدثه. (۱۳۹۵). ارزیابی شکل‌گیری گردشگری اجتماع‌محور در نواحی روستایی استان گلستان. *جغرافیا*، ۱۴(۴۹)، ۹۶-۱۱۴.
- صالحی، صادق و میرزاخانی، شهربانو. (۱۴۰۰). جامعه محلی و توسعه گردشگری دریایی (نگرش جامعه میزبان نسبت به توسعه گردشگری دریایی در استان مازندران). *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۲(۳)، ۱۰۳-۱۲۷. <https://doi.org/10.22124/gscj.2021.20569.1101>
- صفرآبادی، اعظم و طبعی، منصور. (۱۳۹۶). توسعه گردشگری اجتماع‌محور با تأکید بر جنبه‌های قومی محلی (مطالعه موردی: شهر کرمانشاه). *جغرافیا*، ۱۵(۵۲)، ۱۶۹-۱۸۲.
- عنابستانی، علی‌اکبر و حسینی، سیده پروین. (۱۴۰۰). تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر پذیرش گردشگری جامعه‌محور در سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی مطالعه موردی: شهرستان شیروان. *جغرافیا و توسعه*، ۱۶(۶۵)، ۱۷۱-۲۰۲. <https://doi.org/10.22111/j10.22111.2021.6531>
- فلاحی، آزاده و رونقی، محمدحسین. (۱۴۰۱). شناسایی و رتبه‌بندی تأثیر متقابل موانع ساختاری گردشگری اجتماع‌محور در ایران. *جغرافیا و پایداری محیط*، ۱۲(۴۳)، ۱-۱۵. <https://doi.org/10.22126/ges.2022.7391.2492>
- کلانتری خلیل‌آباد، حسین؛ پیرمردیان، زهرا و شمس‌الدینی، علی. (۱۴۰۱). تحلیلی بر ظرفیت‌سازی گردشگری اجتماع‌محور در شهر یزد. *مطالعات اجتماعی گردشگری*، ۱۰(۱۹)، ۶۱-۹۰. <https://doi.org/10.52547/journalitor.36270.10.19.0>
- موسوی، سیده سمیرا؛ عینالی، جمشید و جوان، فرهاد. (۱۴۰۴). سرمایه‌های جوامع محلی و توسعه اقتصادی گردشگرمحور مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان زنجان. *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۵۷(۲)، ۶۵-۸۱. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2024.371800.1008666>
- ورمزیاری، حجت؛ فتحی، مرضیه؛ کلانتری، خلیل و شایق، محمد آصف. (۱۴۰۲). تحلیل مؤلفه‌های توسعه گردشگری اجتماع‌محور در مناطق روستایی؛ مطالعه موردی: شهرستان‌های مریوان و سروآباد. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۸(۶۲)، ۲۴۱-۲۶۸. <https://doi.org/10.22054/tms.2023.73671.2838>
- اسماعیل‌زاده، حسن، صراف، مظفر و توکلی نیا، جمیله. (۱۳۹۰). تحلیلی بر رویکردهای توسعه گردشگری در اجتماعات محلی. *فصلنامه علوم محیطی*، ۹(۲)، ۱۱۹-۱۴۲.

- امامی، سیده فاطمه، دربان آستانه، علیرضا، رضوانی، محمدرضا و قدیری، مجتبی. (۱۴۰۰). تبیین نقش مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه گردشگری اجتماع‌محور (مطالعه موردی: روستاهای استان گیلان)، *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۱۰(۳۶)، ۲۷-۱. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.20175.3406>
- ایمانی، بهرام و معدنی، جواد. (۱۴۰۴). آسیب‌شناسی گردشگری روستایی پایدار در مناطق روستایی مبتنی بر رویکرد ذینفعان گردشگری مطالعه موردی: شهرستان سرعین. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۵۷(۱)، ۶۵-۴۹. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2024.373285.1008674>
- بورقانی فراهانی، سهیلا، فرهنگی، علی‌اکبر، و مشهدی، سحر. (۱۳۹۲). تحلیل شاخص‌های مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری روستایی (پیمایشی پیرامون روستای گرمه). *مدیریت دولتی*، ۵(۱)، ۶۴-۴۱. <https://doi.org/10.22059/jipa.2013.35547>
- بیات، سوده؛ خزائی پول، مرتضی. (۱۳۹۵). ارزش‌های ادراکی گردشگران روستای کویری مصر به‌عنوان گردشگری جامعه‌محور. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۵(۱۸)، ۸۱-۶۵. <http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.ser.5.18.65>
- ترابی فارسانی، ندا؛ حکمت، مرضیه؛ صادقی شاهدانی، حسین، و داودیان دهکردی، آیدا. (۱۴۰۲). تبیین نقش مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد و موزه‌ها در فرایند ترویج گردشگری پایدار. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۸(۶۳)، ۷-۴۰. <https://doi.org/10.22054/tms.2023.75004.2859>
- تولایی، سیمین، سلیمانی، محمد، جهانی دولت‌آباد، رحمان، و جهانی دولت‌آباد، اسماعیل. (۱۳۹۶). نقش مشارکت جوامع محلی در صنعت گردشگری پایدار (مطالعه موردی: سرعین). *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۹(۱)، ۹۵-۱۱۳. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.53814>
- حاتمی نژاد، حسین، پرهیز، فریاد، و کرمی، مهرداد. (۱۳۹۱). تحلیلی بر ظرفیت‌سازی گردشگری اجتماع‌محور. *فصلنامه علمی-پژوهشی اطلاعات جغرافیایی «سپهر»*، ۲۱(۸۲)، ۷-۱۳. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25883860.1391.21.82.2.6>
- حسام، مهدی و باغیانی، حمیدرضا. (۱۳۹۷). سنجش نگرش روستاییان نسبت به تحقق گردشگری روستایی جامعه‌محور (مورد مطالعه: دهستان گوراب‌پس، شهرستان فومن، استان گیلان). *پژوهش‌های روستایی*، ۹(۱)، ۷۲-۸۷. <https://doi.org/10.22059/jrur.2018.225971.1058>
- حیدری، زهرا؛ بدری، سید علی؛ رضوانی، محمدرضا، و دربان آستانه، علیرضا. (۱۴۰۱). تحلیل نگرش‌ها و گرایش‌های گردشگران نسبت به گردشگری کشاورزی مبتنی بر جامعه محلی (منطقه مورد مطالعه: روستاهای شهرستان تنکابن). *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۱۱(۴۰)، ۴۰-۷. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2022.20965.3483>
- دادور (خانی)، فضیله، و غنیان، منصور. (۱۳۹۷). تبیین راهبردهای توسعه گردشگری پیراشهری جامعه‌محور، مطالعه موردی منطقه کن - سولقان. *مجله گردشگری شهری*، ۵(۴)، ۱۳۵-۱۲۱. <https://doi.org/10.22059/jut.2019.225404.279>
- سقای، مهدی؛ جوانبخت قهفرخی، زهره و عیدی، محدثه. (۱۳۹۵). ارزیابی شکل‌گیری گردشگری اجتماع‌محور در نواحی روستایی استان گلستان. *نشریه جغرافیا*، ۱۱۴(۴۹)، ۹۶-۱۱۴.
- صالحی، صادق، و میرزاخانی، شهربانو. (۱۴۰۰). جامعه محلی و توسعه گردشگری دریایی (نگرش جامعه میزبان نسبت به توسعه گردشگری دریایی در استان مازندران). *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۲(۳) (پیاپی ۶)، ۱۰۳-۱۲۷. <https://doi.org/10.22124/gscsj.2021.20569.1101>
- صفرآبادی، اعظم، و طبعی، منصور. (۱۳۹۶). توسعه گردشگری اجتماع‌محور با تأکید بر جنبه‌های قومی محلی (مطالعه موردی: شهر کرمانشاه). *جغرافیا*، ۱۵(۵۲)، ۱۶۹-۱۸۲. <https://sid.ir/paper/150316/fa>
- عنابستانی، علی‌اکبر و حسینی، سیده پروین. (۱۴۰۰). تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر پذیرش گردشگری جامعه‌محور در سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی مطالعه موردی: شهرستان شیروان. *نشریه جغرافیا و توسعه*، ۱۶(۶۵)، ۱۷۱-۲۰۲. <https://doi.org/10.22111/j10.22111.2021.6531>
- فلاحی، آزاده، و رونقی، محمدحسین. (۱۴۰۱). شناسایی و رتبه‌بندی تأثیر متقابل موانع ساختاری گردشگری اجتماع‌محور در ایران. *جغرافیا و پایداری محیط (پژوهشنامه جغرافیایی)*، ۱۲(۴۳)، ۱-۱۵. <https://doi.org/10.22126/ges.2022.7391.2492>
- کلانتری خلیل‌آباد، حسین، پیرمردیان، زهرا، و شمس‌الدینی، علی. (۱۴۰۱). تحلیلی بر ظرفیت‌سازی گردشگری اجتماع‌محور در شهر یزد. *مطالعات اجتماعی گردشگری*، ۱۰(۱۹)، ۶۱-۹۰. <https://doi.org/10.52547/journalitor.36270.10.19.0.90-61>

موسوی، سیده سمیرا، عینالی، جمشید و جوان، فرهاد. (۱۴۰۴). سرمایه‌های جوامع محلی و توسعه اقتصادی گردشگرمحور مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان زنجان. *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۵۷(۲)، ۶۵-۸۱. doi: 10.22059/jhgr.2024.371800.100866

ورمزیاری، حجت؛ فتاحی، مرضیه؛ کلانتری، خلیل، و شایق، محمد آصف. (۱۴۰۲). تحلیل مؤلفه‌های توسعه گردشگری اجتماع‌محور در مناطق روستایی؛ مطالعه موردی: شهرستان‌های مریوان و سروآباد. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۸(۶۲)، ۲۴۱-۲۶۸. <https://doi.org/10.22054/tms.2023.73671.2838>

References

- Bjork, P. (2000). Ecotourism from a conceptual perspective, an extended definition of a unique tourism form. *International Journal of Tourism Research*, 2(3), 189-202. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1522-1970\(200005/06\)2:3%3C189::AID-JTR195%3E3.0.CO;2-T](https://doi.org/10.1002/(SICI)1522-1970(200005/06)2:3%3C189::AID-JTR195%3E3.0.CO;2-T)
- Mosavi, S., Einali, J. & Javan, F. (2025). Capitals of Local Communities and Tourism-Oriented Economic Development: A case study of Target Villages for Tourism in Zanjan Province. *Human Geography Research*, 57(2), 65-81. doi: 10.22059/jhgr.2024.371800.1008668
- Brohman, J. (1996). New directions in tourism for third world development. *Annals of tourism research*, 23(1), 48-70. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(95\)00043-7](https://doi.org/10.1016/0160-7383(95)00043-7)
- Dodds, R., Ali, A., & Galaski, K. (2018). Mobilizing knowledge: Determining key elements for success and pitfalls in developing community-based tourism. *Current Issues in Tourism*, 21(13), 1547-1568. <https://doi.org/10.1080/13683500.2016.1150257>
- Fan, K. H. F., Ng, S. L., & Bayrak, M. M. (2023). Appraising the community in community-based tourism. *Tourism Geographies*, 25(2-3), 594-614. <https://doi.org/10.1080/14616688.2021.1943702>
- Fong, S.-F., Lo, M.-C., Songan, P., & Nair, V. (2017). Self-efficacy and sustainable rural tourism development: Local communities' perspectives from Kuching, Sarawak. *Asia Pac. J. Tour. Res.*, 22, 147-159. <http://dx.doi.org/10.1080/10941665.2016.1208668>
- Fornell, C. & Larcker, D. F. (1981). "Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error". *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50. <https://doi.org/10.2307/3151312>
- Gallagher, D., Ting, L., & Palmer, A. (2008). "A Journey into the Unknown: Taking the Fear out of Structural Equation Modeling with AMOS for the First-Timer User", *The Marketing Review*, 255-275.
- Giampiccoli, A., Jugmohan, S., & Mtapuri, O. (2014). International cooperation, community-based tourism and capacity building: Results from a Mpondoland village in South Africa. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(23), 657-667. <http://dx.doi.org/10.5901/mjss.2014.v5n23p657>
- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). Community Based Tourism: A Success? Retrieved <http://www.andamandiscoveries>
- Hall, C. M. (2007). Pro-poor tourism: Do 'tourism exchanges benefit primarily the countries of the South'? *Current Issues in Tourism*, 10(2), 111-118. <http://dx.doi.org/10.1080/13683500708668426>
- Hall, M. (2000). Tourism planning; Policies, Processes and Relationships. England: *Pearson Education Limited*.
- Hall, M. C. (2007). *Pro-Poor Tourism: Who Benefits? Cleve don*. Channel View Publications.
- Han, H., Eom, T., Al-Ansi, A., Bobby Ryu, H., & Kim, W. (2019). Community-Based Tourism as a Sustainable Direction in Destination Development: An Empirical Examination of Visitor Behaviors. *Sustainability*, 11(12), 1-14. doi:10.3390/su11102864.
- Hardy, A., Beeton, R. J. S., & Pearson, L. (2002). Sustainable tourism: An overview of the concept and its position in relation to conceptualizations of tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(6), 475-496. <https://doi.org/10.1080/09669580208667183>
- Kalantari, H., Pirmoradian, Z., & Shamsuddini, A. (2022). An Analysis on Capacity Building of Community-Based Tourism in Yazd. (e723666). *Social Studies in Tourism*, 10(19). <https://doi.org/10.52547/journalitor.36270.10.19.0>
- Kheiri, J., & Nasihatkon, B. (2016). The effects of rural tourism on sustainable livelihoods (case study: Lavij rural, Iran). *Modern Applied Science*, 10(10), 10-22. <http://dx.doi.org/10.5539/mas.v10n10p10>

- Laire, E., & Gutierrez, M. (2019). Participation in tourism: Cases on Community-Based Tourism (CBT) in the Philippines. *Dalam Ritsumeikan Journal of Asia Pacific Studies* (Vol. 37).
- Lea, J. (1988). Tourism development in the Third World. *London: Routledge*.
<https://doi.org/10.4324/9780203040393>
- Lee, T. H., & Jan, F. H. (2019). Can community-based tourism contribute to sustainable development? Evidence from residents' perceptions of the sustainability. *Tourism Management*, 70, 368-380. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517718302115>.
- Lee, T.J., Riley, M., & Hampton, M.P. (2010). Conflict and progress: Tourism development in Korea. *Ann. Tour. Res*, 37, 355-376. <http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2009.10.001>
- Li, W. (2006). Community decisionmaking participation in development. *Annals of tourism research*, 33(1), 132-143. <http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2005.07.003>
- Mayaka, M., Croy, W. G., & Cox, J. W. (2018). Participation as motif in community-based tourism: a practice perspective. *Journal of sustainable tourism*, 26(3), 416-432. <http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2017.1359278>
- Mbaiwa, J. E., & Stronza, A. L. (2010). The effects of tourism development on rural livelihoods in the Okavango Delta, Botswana. *Journal of sustainable tourism*, 18(5), 635-656. <http://dx.doi.org/10.1080/09669581003653500>
- Mena, M. (2010). Community-based cultural heritage projects in the Philippines: Tourism and heritage management partnerships. Perspectives on Heritage Tourism. Bangkok, Thailand: SEAMEO SPAFA, 19-31.
- Mendoza-Moheno, J., Cruz-Coria, E., & González-Cruz, T. F. (2021). Socio-technical innovation in community-based tourism organizations: A proposal for local development. *Technological Forecasting and Social Change*, 171, 120949. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.120949>
- Mestanza Ramon, C., Sanchez Capa, M., Cunalata Garcia, A., Jimenez Gutierrez, M., Toledo Villacís, M., & Ariza Velasco, A. (2019). Community Tourism In Ecuador: A Special Case In The Rio Indillama Community, Yasuní National Park. *International Journal of Engineering Research & Technology (IJERT)*, 8(6), 653-657. doi: 10.17577/IJERTV8IS060413
- Murphy, P. E. (1985). Tourism: A community approach. New York, NY: Methuen. <https://doi.org/10.4324/9780203068533>
- Musleh, M. (2023). Tata Kelola Wisata Pulau Gili Iyang: Perspektif Community Based Tourism. *Journal of Contemporary Public Administration*, 3(1), 42-50. <https://www.ejournal.warmadewa.ac.id/index.php/jcpa/article/view/6853>
- Nakpibal, P. (2021). Factors for Capacity Building Community Tourism Khlong Luang District Pathumthani Province. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(8), 2301-2307. <http://dx.doi.org/10.17762/pae.v58i1.965>
- Nunally, J. (1978). *Psychometric theory*. 2nd eddition. New York: McGraw-Hill.
- Okazaki, E. (2008). A community-based tourism model: Its conception and use. *Journal of sustainable tourism*, 16(5), 511-529. <http://dx.doi.org/10.1080/09669580802159515>
- Park, E., Phandanouvong, T., & Kim, S. (2018). Evaluating participation in community-based tourism: a local perspective in Laos. *Current Issues in Tourism*, 21(2), 128-132. doi:10.1080/13683500.2017.1296415
- Pasanchay, K., & Schott, C. (2021). Community-based tourism homestays' capacity to advance the Sustainable Development Goals: A holistic sustainable livelihood perspective. *Tourism Management Perspectives*, 37, 100784. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100784>
- Rasoolimanesh, S. M., Seyfi, S., Rastegar, R., & Hall, C. M. (2021). Destination image during the COVID-19 pandemic and future travel behavior: The moderating role of past experience. *Journal of Destination Marketing & Management*, 21, 100620. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2021.100620>
- Rigdon, E. E., Ringle, C. M. & Sarstedt, M. (2010). "Structural modeling of heterogeneous data with partial least squares". In N. K. Malhotra (Ed.), *Review of marketing research* (vol. 7, pp. 55e296). Bingley: Emerald Group Publishing Limited. [http://dx.doi.org/10.1108/S1548-6435\(2010\)0000007011](http://dx.doi.org/10.1108/S1548-6435(2010)0000007011)
- Robinson, M., & Boniface, P. (1999). *Tourism and Cultural Conflicts*. CABI: New York, NY, USA.
- Rocca, L. H. D., & Zielinski, S. (2022). Community-based tourism, social capital, and governance of post-conflict rural tourism destinations: the case of Minca, Sierra Nevada de

- Santa Marta, Colombia. *Tourism management perspectives*, 43, e100985-e100985. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tmp.2022.100985>
- Sakcharoen, T., Niyommaneerat, W., Faiyue, B., & Silalertruksa, T. (2023). Low-carbon municipal solid waste management using bio-based solutions and community participation: The case study of cultural tourism destination in Nan. *Thailand. Heliyon*, 9(11). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e22025>
- Sitikarn, B., Kankaew, K., Sawangdee, Y., & Pathan, A. (2022). Coffee value symbiosis toward a mountain geographical community-based tourism in Thailand. *Geo Journal of Tourism and Geosites*, 42, 657-663. <http://dx.doi.org/10.30892/gtg.422spl03-874>
- SNV (2007) SNV: Lao PDR. On WWW at <http://www.snv.org.la>. Accessed 2.1.06.
- Spenceley, A. (2008). *Responsible tourism: Critical issues for conservation and development*. Sterling, VA: Earthscan.
- Stone, L. S., & Stone, T. M. (2011). Community-based tourism enterprises: challenges and prospects for community participation; Khama Rhino Sanctuary Trust, Botswana. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(1), 97-114. <http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2010.508527>
- SuansriL Potjana (2003) *L Community tourism hand bookL REST foundationLCanada*.
- Tokeree, W. and Panyadee, C. (2013). Potential in community based tourism management of Chulabhorn Pattana 10 community, Betong District, Yala province. Chiang Mai: Maejo University. *Tourism Research*, 33(1), 132-143.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organisation), 2015. Annual Report 2014. Madrid, Spain.
- Vajirakachorn, T. (2011). *Determination of success for community-based tourism*. Unpublished PhD dissertation, Texas A&M University, USA.
- Van Rooyen, J.C. (2004). Rural community participation on tourism-based developments: The case of the Mbila community in Maputaland, Kwazulu-Natal (Unpublished master's dissertation). University of Pretoria, Pretoria, South Africa.
- Werts, C. E., Linn, R. L. & Joreskog, K. G. (1974). Intra class reliability estimates: testing structural assumptions". *Journal of Educational & Psychological Measurement*, 34(1), 25-33. <https://doi.org/10.1177/001316447403400104>
- Zhang, Y., Xiong, Y., Lee, T. J., Ye, M., & Nunkoo, R. (2021). Sociocultural sustainability and the formation of social capital from community-based tourism. *Journal of Travel Research*, 60(3), 656-669. <http://dx.doi.org/10.1177/0047287520933673>
- Zielinski, S., Jeong, Y. & Milanés, C.B. (2021). Factors that influence community-based tourism (CBT) in developing and developed countries. *Tourism Geographies*, 23(5-6), pp.1040-1072. <http://dx.doi.org/10.1080/14616688.2020.1786156>
- Zielinski, S., Jeong, Y., Kim, S. I., & B Milanés, C. (2020). Why community-based tourism and rural tourism in developing and developed nations are treated differently? A review. *Sustainability*, 12(15), 5938(1-20); doi:10.3390/su12155938.
- Anabestani, A. A., & Hosieni, S. P. (2021). Analysis of Key Drivers Affecting the Acceptance of Community-based Tourism in Rural Settlements with a Futuristic Approach (Case Study: Shirvan County). *Geography and Development*, 19(65), 171-202. <https://doi.org/10.22111/j10.22111.2021.6531> [In Persian]
- Imani, B. & Madani, J. (2025). Pathology of Sustainable Rural Tourism in Rural Areas Based on Tourism Stakeholders Approach: A case study of Sarein City. *Human Geography Research*, 57(1), 49-65. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2024.373285.1008674> [In Persian]
- Bayat, S., & Khazai Pol, M. (2016). Perceptual values of Egyptian desert village tourists as community-oriented tourism. *Space economy and rural development*, 5 (18), 65-81. <http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.serid.5.18.65> [In Persian]
- Bourghani Farahani, B. F., Farhangi, F., & Mashhadi, M. (2013). An Analysis of Effective Indicators Impacting Rural Tourism Industry Development (A Survey on Garmeh Village). *Journal of Public Administration*, 5(13), 41-64. <https://doi.org/10.22059/jipa.2013.35547> [In Persian]
- Emami, S. F., Darban Astaneh, A., Rezvani, M. R., & Ghadiri, M. (2021). Explain the role of effective components on the development of community-based tourism (Case study: villages

- of Gilan province. *Journal of Tourism Planning and Development*, 10(36), 1-27. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.20175.3406> [In Persian]
- Esmailzadeh, H., Sarrafi, M., & Tavakkoli Nia, J. (2011). Analysing Tourism Development Approaches in Local Communities. *Environmental Sciences*, 9(2) [In Persian]
- Falahi, A., & Ronaghi, M. H. (2022). Identifying and Ranking the Interaction of Structural barriers of Community-Based Tourism in Iran. *Geography and Environmental Sustainability*, 12(2), 1-15. <https://doi.org/10.22126/ges.2022.7391.2492> [In Persian]
- Hataminejad, H., Parhiz, F., & Karami, M. (2012). An Analysis of Community-Based Tourism Capacity. *Scientific- Research Quarterly of Geographical Data (SEPEHR)*, 21(82), 7-13. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25883860.1391.21.82.2.6> [In Persian]
- Hesam, M., & Baghiani, H. (2018). Assessing the attitude of villagers towards the implementation of community-based rural tourism (Case Study: Gurab Pas, Fuman county, Guilan province). *Journal of Rural Research*, 9(1), 72-87. <https://doi.org/10.22059/jrur.2018.225971.1058> [In Persian]
- Heydari, Z., Badri, S. A., Rezvani, M. R., & Darban Astaneh, A. R. (2022). Analysis of tourist's attitudes and tendencies towards community based Agritourism (Study area: villages of Tonekabon township). *Journal of Tourism Planning and Development*, 11(40), 7-40. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2022.20965.3483> [In Persian]
- khani, F., & ghanian, M. (2019). The analysis of community based strategies of Tehran's Suburb Tourism Development, The case study of Kan-Sologhan District. *urban tourism*, 5(4), 121-135. <https://doi.org/10.22059/jut.2019.225404.279> [In Persian]
- Roradeh, H., Ghasemi, J., Yousefi, Y., & Ghasemi, Z. (2019). Clustering the rainfall of Iran with using new approach based on Singular Value Decomposition Mapping and Fuzzy C-Means Clustering. *Geographical Planning of Space*, 9(31), 113-124. doi: 10.30488/gps.2019.90113 [In Persian]
- roradeh, H., Safarrad, T., & Shirdel, H. (2018). The Impact of Global Warming on Tourism Areas in Southern Coast of the Caspian Sea. *Journal of Tourism Planning and Development*, 7(24), 146-163. doi: 10.22080/jtpd.2018.1828 [In Persian]
- Safarabadi, Azam, and Nazri, Mansour. (2017). Development of community-oriented tourism with emphasis on local ethnic aspects (case study: Kermanshah city). *Geography*, 15 (new period) (52), 169-182 [In Persian]
- Saghaie, M., Jahanbakht, Z., & Eydi, M. (2016). Evaluation of the formation of community-oriented tourism in the rural areas of Golestan province. *Geography*, 14(49), 96-114. [In Persian]
- Salehi, S., & Mirzākhāni, S. (2021). Development of maritime tourism and local community approach. *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 2(3), 103-127. <https://doi.org/10.22124/gscsj.2021.20569.1101> [In Persian]
- Tavalaee, S., Soleimany, M., Jahani Dowlatabad, R., & Jahani Dowlatabad, E. (2017). The role of participation in sustainable tourism industry (Case study: Sarein). *Human Geography Research*, 49(1), 95-113. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.53814> [In Persian]
- Torabi Farsani, N., Hekmat, M., Sadeghi Shahdani, H., & Davoudian Dehkordi, A. (2023). Clarifying the role of Participation of NGOs and Museums in the Process of Promoting Sustainable Tourism. *Tourism Management Studies*, 18(63), 7-40. <https://doi.org/10.22054/tms.2023.75004.2859> [In Persian]
- Varmazyari, H., Fathi, M., kalantari, K., & Shaiq, M. A. (2023). Analyzing components of community-based tourism development in rural areas; case of Marivan and Sarvabad counties. *Tourism Management Studies*, 18(62), 241-268. <https://doi.org/10.22054/tms.2023.73671.2838> [In Persian]